

Hitvalló egyház magyar mártírjai III.

Hitvalló egyház magyar mártírjai III.

Szerkesztette

Petheő Attila – Tömösközi Ferenc

ISBN: 978-80-8122-502-4

Szerkesztette

Petheő Attila – Tömösközi Ferenc

Hitvalló egyház magyar mártírjai III.

Komárom, 2024

Selye János Egyetem Református Teológiai Kar

Komárom, 2024

Lektorálta
Odbornóy lektor

Prof. Kolumbán Vilmos József
Pető Bálint, PhD.

ISBN: 978-80-8122-502-4

TARTALOM

FEKETE RAJMUND Utópiák szorításában	7
SOMORJAI ÁDÁM OSB A szlovákiai magyar bencések sorsa	17
LÁNYI GÁBOR Bizalmatlanság mint fegyelmi vétség – György Antal segédlelkész fegyelmi ügye (1954)	35
SZÁSZ LAJOS Demjén István lelkipásztori szolgálata és kényszerű félreállítása	49
SZÉKELY MARIANNA „Ne legyen hiába tűzbevettetésem” – Horkay Barna lelkész megpróbáltatásai a szovjet éra idején	63
SZAMBOROVSKYNÉ NAGY IBOLYA Narancsik Imre nagymuzsalyi lelkész életútja és mártíromsága	79
CADENA-KÓCZIÁN VIKTÓRIA Nemzeti identitásvédelem Tőkés László dési szolgálatában	93
GONDA LÁSZLÓ Kockázat és megújulás – Németh Géza és a Református Egyházi Megújulási Mozgalom	105
FILEP TAMÁS GUSZTÁV Eglis István keresztútja. Dachau, 1944–1945	115
FRITZ BEKE ÉVA Szthelo Gábor felvidéki gyökerei	125

Narancsik Imre nagymuzsalyi lelkész életútja és mártíromsága

Narancsik Imre életútja és mártíromsága elvértve kerül csak a tudományos kutatások középpontjába, pedig közéleti tevékenysége – amit az 1944-es szovjet térhódításig végzett –, szinte páratlan, neve mégis kevésbé ismert fájdalmasan korai halála miatt. Célunk épp ebből eredeztetik: szisztematikusan és időrendben feltárni életútját – még ha vázlatosan is –, de végig vezetni lelkészi, közirói, lapszerkesztői és tudománytörténeti tevékenységét korabeli források és dokumentumok alapján.

Narancsik Imre életútjának kutatottsága igen szerény, mindezedig egyetlen nagyobb lélegzetű tanulmány foglalkozott vele, melyben a szerzők akkor először próbálták összeállítani élettörténetét és felvázolni tevékenységének szerzeágazóságát.² Ezt követően látott napvilágot a Fodor Gusztáv nevével fémjelzett gyűjtemény, amely a kárpátaljai református lelkészek elleni sztálini koncepciós perek áldozatainak bírósági anyagaiból adott pároldalnyi kivonatos válogatást.³ A legutolsó Narancsiknak szentelt tudományos igényű munka (szócikk formátumban) a RefWiki online református egyház- és művelődéstörténeti enciklopédián jelent meg jelen sorok szerzőjétől.⁴ Ahogy látszik, nem *túlkutatott* a néhai lelkész életútja, ezért született ez a kutatói vállalkozás, mert élővé szeretnénk tenni református elődeink – közötté Narancsik Imre – sok mindenben példamutató életútját. Emellett előtérbe szeretnénk helyezni azt a sokrétű tevékenységet, amelyet Narancsik, mint lelkész és mint kisebbségi létbe szorult ember végzett, egyben érzékeltetni, milyen értéket képviselt közvetlen környezetében, hogyan hatott a kisebbségi közegben élő híveire, s rámutatni, mi és esetleg miért zavarta ez a vidék új gazdáit.

1. PhD, történész, főiskolai docens, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Történelem és Társadalomtudományi Tanszék, Beregszász, Ukrajna.

2. Fodor Gusztáv, Fodor Krisztina, Szabadi István, Szaborovszkyné Nagy Ibolya: *Narancsik Imre, a tudós lelkész, próféta és mártír*. NIKM, Beregszász–Debrecen, 2015.

3. Narancsik Imre lelkész 1891–1948. In: Fodor Gusztáv: *Akik a nagy nyomorúságból jöttek. A sztálini diktatúra koncepciós pereit kárpátaljai református lelkészek ellen a KGB ungvári levéltárának dokumentumai alapján. Peranyagok, életrajzi adatok, fényképek*. KRE – RKKKA, h.n., 2017. 90–117.

4. Szaborovszkyné Nagy Ibolya: Narancsik Imre (1904–1948). In: Földváryné, Kiss Réka (szerk.): *RefWiki: Református Online Enciklopédia*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, 2023. Elérhető: [https://refwiki.kre.hu/index.php?title=Narancsik_Imre_\(1904%E2%80%931948\)](https://refwiki.kre.hu/index.php?title=Narancsik_Imre_(1904%E2%80%931948))

Származása, tanulmányai és pályakezdése

Narancsik Imre Csallóközaranyoson (ma: Zlatná na Ostrove, Nyitrai kerület, Komáromi járás, Szlovákia) született 1904. január 25-én. Édesanyja Cseke Terézia, édesapja Narancsik Imre volt.⁵ Apjára 20–30 kataszteri holdas kisgazdaként emlékezett a későbbi lelkész. Imre szüleinek elsőszülött gyermeke volt, akit még négy fiútestvér követett a családban: Károly a szülők gazdaságát vitte tovább, Elek öccse lelkész, Péter pedig MÁV-tisztviselő lett, míg a legkisebbéről, Vincéről csak azt tudjuk, hogy 1943-ban a Munkácsi Magyar Királyi Állami Négytanfolyamú Kereskedelmi Középiskola 2. osztályát fejezte be.⁶ Az önéletrajzában azt is megemlíttette, hogy a családi szájhagyomány szerint ők Galgócra származnak, s eredetileg nemesi címük volt.⁷

Az elemi első két osztályát a csallóközaranyosi református iskolában végezte, azonban a 3–6. osztályokat már a helyi állami népiskolában. Tizenhárom éves korában – 1917-ben – a komáromi Szent Benedek-rendi Katolikus Főgimnáziumba került,⁸ amelyet 1925-ben kitüntetéssel fejezett be.⁹ Ugyanazon év őszén a Losonci Református Teológiai Szemináriumának hallgatója lett,¹⁰ mely épp ekkor indult. A szemináriumban mindvégig színjeles hallgató volt, alapvizsgáját 1928. október 4–8. között írásban és szóban jeles eredménnyel tette le. Agilitása és a tudományokhoz való affinitása abban is megmutatkozott, hogy – német nyelvtudásának köszönhetően – az 1928/29-es tanévben a hallei¹¹ Friedrichs Egyetem teológiai fakultásán hallgatott Ótestamentumi kurzusokat. Nagy valószínűséggel erre az időre és alkalomra tehető Karl Barth újreformátori teológiai szellemiségével történt megismerkedése is. Azt feltételezzük, hogy amikor Halle-ban tanult, átlátogathatott az egyetemről 50 kilométerre található Münster városába, ahol Barth éppen oktatója volt a város egyetemének. Ezt követően 1928 és 1931 között a losonci Teológiai Szemináriumban felkérték az ógörög és a héber nyelv, valamint az ószövetségi tudományok egy részének oktatására.¹² A teológia vezetése 1936-tól a fiatal lelkészre bízta a dogma-

5. Narancsik Imre törzskönyvi lapja. Lelkeszi törzslapok. *Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára* (továbbiakban: TtREL) I.1.i.18.; lásd még: Dupka György: *Kárpátaljai magyar Guláglexikon. Lefejezett értelmiség, 1944–1959*, Ungvár–Budapest, Intermix Kiadó, 1999, 79. Dupka azonban a jelzett szócikkben hibásan jelölte meg Narancsik születési évét 1910-ben.

6. Vitéz Pelládi Sándor (szerk.): *A Munkácsi M. Kir. Állami Négytanfolyamú Kereskedelmi Középiskola évkönyve az 1942/43. iskolai évről*, Munkács, 1943, 9–10.

7. Narancsik Imre önéletrajza, TtREL I.8.d.23, 3.

8. *A Komáromi Sz. Benedek-rendi Kath. Főgimnázium értesítője az 1917/1918. iskolai évről*, Jókai-Könyvnyomda R.-T., Komárom, 1918. 20.

9. Gidró Bonifác (szerk.): *A Komárnói Sz. Benedek-rendi Kath. Főgimnázium értesítője az 1924/25. iskolai évről*, Komárom, 1925. 3.

10. Puntigán József: *A Losonci Theológiai Szeminárium (1925–1939)*. Losonc, 2005, 302.

11. A település teljes neve akkor: Halle an der Saale volt.

12. Kiss József (szerk.): *A Magyarországi Református Egyház egyetemes névtára az 1930–1932. évekre*. A Református Egyetemes Konvent megbízásából kiadta a Bethlen Gábor Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1930. 185.

tika és annak segédtudományai oktatását is, aki 1938-ig barthiánus szellemben adta elő a dogmatikát a seminaristáknak.¹³ A német mellett ekkor már csehül jól, angolul közepesen beszélt. Mindkét lelkészképesítő vizsgáját Losoncon tette le jelesre (az első 1929. május 29-én, míg a másodikat 1931. június 30-án).

1929 decemberében – I. lelkészképesítő vizsgája letétele után – rövid időre káplán lett Zsigárdon¹⁴ (ma: Žihárec, Nyitrai kerület, Vágsellyei járás, Szlovákia), miközben 1930 januárjától a Szlovenszkói Református Egyház Egyetememes Konventjének titkára is volt. Konventi titkári munkája mellett – ugyancsak 1930 januárjában – a pozsonyi Állami Tanítóképző Intézet rendes hitoktatójává nevezték ki, majd az 1930/1931-es tanévben a Pozsonyi Állami Magyar Reálgymnáziumból 37, a Német Reálgymnáziumból 5, a Német Polgári Fiú Iskolából 3, az Állami Tanítóképző Intézetből pedig 19 hallgatónak tartott heti 2–3 órát hittanból a helyi református egyházközség tanácstermében.¹⁵ Az 1932/33-as tanévben az „Orsolya”-rendiek-nél¹⁶ heti 4, az állami magyar tanítóképzősöknél pedig heti 7 órán – a két intézetben együtt heti 11 órán – végzett hitoktatást Narancsik (a két intézetbe összesen 86 tanuló járt).¹⁷ Ezen kívül az ágostai hitvallású elemi népiskola I–V. osztályában 34 fiút és 38 leányt osztályösszevonással oktatott ugyanebben a tanévben a püspöki titkár, heti 4 órában.¹⁸ Hitoktatói munkája oly mértékű megelégedettséget váltott ki, hogy a Komáromi Református Egyházmegye a sikeres és kiváló eredményei miatt – vallás és énektanításáért – Narancsik Imre püspöki titkárt külön egyházmegyei dicséretben részesítette.

1932. március 12-től Pozsonyba került Balogh Elemér, a Szlovenszkói Dunánin-neni Református Egyházkerület püspöke mellé titkárnak. Ezt követően 1935. augusztus 31-jétől a Barsi Református Egyházmegyébe került „ú.n. esperesi s. lelkészi állásra Garamkissalóra”,¹⁹ majd egy hónap elteltével Lévára rendelte esperese, ahol 1936 január végéig szolgált.

13. Kövy Zsolt: A Losonci Református Teológiai Szeminárium. In: *Sárospataki Füzetek*. 2003. 1. sz. 119.

14. Változások a lelkészi és tanítói karban. In: *A Komáromi Református Egyházmegye Révkomáromban 1933. május 4.-én tartott rendkívüli és szeptember 12.-én tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyve*, Jókai Könyvnyomda, Komárno, 1933. 42.

15. Jelentés: a komáromi ref. e.-m. területén nem ref. jellegű, különböző fokú és nyelvű intézetekbe járó ref. tanulók rendszeres vallásoktatásáról az 1930 31. tanévben. In: *Jegyzőkönyv a Komáromi Református Egyházmegye Révkomáromban 1931. augusztus hó 25. napján tartott rendes évi közgyűléséről*, Jókai Könyvnyomda, Komárno, 1931. 103.

16. Szent Orsolya-rend, más néven orsolyiták.

17. *A Komáromi Református Egyházmegye Révkomáromban 1933. május 4.-én tartott rendkívüli és szeptember 12.-én tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyve*, Jókai Könyvnyomda, Komárno, 1933. 60.

18. Uo., 61.

19. Narancsik Imre önéletrajza, TtREL I.8.d.23, 4.

Nagymuzsalyra kerülése, családalapítása

1936 januárjában „három muzsalyi presbiter, a két Tóth János és Sztreha János hallotta őt prédikálni Léván. Rögtön, amikor kijöttek a templomból, meghívták lelkésznek. Az volt a csoda, hogy ez a nagyműveltségű lelkész, teológiai tanár elfogadta a lelkészt kereső muzsalyi gyülekezet meghívását” – emlékezett vissza a 79 éves Pataky Ferenc, akinek édesapja is presbiter volt Narancsik idején Nagymuzsalyban.²⁰ A tiszteletes 1936. február 11-én érkezett meg leendő szolgálati helyére, ahol február 16-án iktatták be tisztségébe.²¹ Lelkésszé 1939. szeptember 22-én szentelték fel Debrecenben.²² Szolgálati helyváltását követően, még ugyanazon év július 2-án – Visken (Ugocsa vm.) – nőül vette Tusa Gabriella állami tanítónőt.²³ A fent említett Pataky Ferenc visszaemlékezésében azt is elmondta, hogy: „A szüleim és a nagymamám nagyon bizalmas, jó viszonyban voltak a tiszteletes úrékkal, tőlük tudom, hogy Narancsik Imre a szerelme miatt jött Kárpátaljára. A későbbi felesége, Tusa Ella a tanítványa volt. Ha csak tehette, vonaton ment a szerelméhez Viskre, majd itt a muzsalyi parókiában volt az esküvő, itt is laktak.”²⁴ A visszaemlékezésnek – úgy tűnik, valós alapja lehet, ugyanis Narancsik neje valóban Pozsonyban végezte a tanítóképzőt.²⁵ Házasságukból két leánygyermek született: Gabriella 1939. június 16-án és Ágnes 1942. augusztus 19-én.

Felesége, Gabriella 1939 októberében kapta meg a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi minisztertől (Hóman Bálint) állami népiskolai rendes tanítói kinevezését Nagymuzsalyba (90.900/1939. VI. ü. o. sz.).²⁶

A lapszerkesztő, közéleti szereplő, publicista és előadó az első Csehszlovák Köztársaság idejében

Narancsik Imrének jó stílusérzéke lehetett, mert már középiskolás korában publikált szövegeket, s losonci teológusként bekapcsolódott a református irányzatú ifjúsági Bethlen Gábor Mozgalomba,²⁷ egyben Varga Imrével szerkesztette a mozgalom *Református Élet* nevű diáklapját.

Fontos állomása volt életének az 1929-ben Beregszászon – az ugyancsak Varga Imrével és Tárnok Gyulával együtt szerkesztett – *Baráti Szó* nevű kiadvány, amely politikamentes egyházi és társadalmi, a református magyar diákságnak a regösmoz-

20. Badó Zsolt: Narancsik Imre nagymuzsalyi lelképásztor. In: *Kárpátalja*, 2009. 9. évf. 434. sz. 2009. máj. 8., 11.

21. Narancsik Imre törzskönyvi lapja, TtREL I.1.i.18, 2.

22. Szabadi István (szerk.): *Tiszántúli református lelkész önéletrajzok 1942–1944. I. kötet*, Debrecen – Nagyvárad, 2016, 90.

23. Tusa Menyhért viski lelkész és Biki Julianna lánya, aki 1933-ban érettségizett a Beregszászi Állami reálgimnázium VIII/B osztályában, lásd: Benda István – Orosz László (szerk.): *A Beregszászi Magyar Gimnázium története 1864–1989*. Magyarságtudományi Intézet, Budapest, 1990. 154.

24. Badó i.m. 11.

25. Dr. Krüzsely József: Narancsik Imre emlékezetére. In: *Bethlen Naptár* (Ligonier), 1964. 117.

26. S.n.: Kinevezés. In: *Hivatalos Közlöny*, 1939. 47. évf. 20. sz. 407.

27. Fodor – Fodor – Szabadi – Szamborovszkyné Nagy: i.m. 7.

galomhoz és a Sarlóhoz közel álló havi folyóirata volt. A *Mi Lapunk* 1929. évi 10. számában a Baráti Szó megjelenéséről tudósító kis hír azt is közölte, hogy az új lapnak „előfizetési díja nincs, díjtalanul küldik meg minden érdeklődőnek.”²⁸ Az első kiadványok számozatlanok voltak, inkább röpiratszerűek, s csak a kiadó neve (Tóth Kálmán) volt feltüntetve rajtuk. 1929 szeptemberétől aztán Komáromban már szabályosan látott napvilágot az I. évfolyam – felelős szerkesztője és kiadója Tárnok Gyula, míg főszerkesztője Narancsik Imre, majd Varga Imre volt.²⁹ A lapot valóban ingyen küldték el bárkinek, azonban önkéntes adományokat és felajánlásokat elfogadott a szerkesztőség. A cikkírók többsége lelkész vagy lelkészjelölt volt, ám 1930 júniusában, a 2. évfolyam 5. számával megszűnt.³⁰ Szalatnay Rezső 1932-ben megjelent visszaemlékezésében azt írta, hogy a „lapot – mely korszerű szolgálatba hajtotta a kálvinizmus aktivitását – az egyházi konvent tiltotta be”.³¹ Ez utóbbi kortársi megjegyzésben lehet ráció, ugyanis azt Galo Vilmos kutatásából tudjuk, hogy 1930-ban a Konvent megbízta Narancsik Imrét és Varga Imrét (mint segédlelkészeket) a közép- és főiskolai református ifjak lelki gondozásával. A kezdet igencsak sikeresnek mondható volt, azonban az 1931-es országos konferencián egyes baloldali fiatalok nézeteikkel komoly vitát generáltak. A konferencia botrányos hírt keltett, melynek következményeként a Baráti Szó megszűnt, Narancsik és Varga pedig lemondott megbízatásáról.³²

Szinte ezzel párhuzamosan (1931. november 15-én) a Komenský Egyetem Jogi Fakultásán manifesztációs gyűlést tartott a pozsonyi magyar egyetemi hallgatóság. Az általuk megfogalmazott röpiratban olyan szakterületeket jelöltek meg – szociológia, a kisebbségtudomány, a néprajz, a néptörténet, a kisebbségi magyar irodalomtörténet és a szláv-magyar kultúrkapcsolatok –, amelyekre szerintük a Masaryk Akadémiában a kisebbségi magyar tudományosságot mozgósítania kell. A pozsonyi röpirat kidolgozásában többek között – Balogh Edgár, Berecz Kálmán, Derne Lajos, Duka Zólyomi Norbert – Narancsik Imre is részt vett,³³ aki a szociológiai gyűjtés módszereit dolgozta ki.³⁴ Ez a csapat együttműködött a Magyar Nemzeti Párt vezetőjével, Szent-Ivány Józseffel, miközben helytelenítették a Sarló baloldali radikalizálódását. Fónod Zoltán szerint Szerényi Ferdinánd mellett

28. Turczel Lajos: *Két kor mezsgyéjén (A magyar irodalom fejlődési feltételei és problémái Csehszlovákiában 1918 és 1938 között)*. Madách, Bratislava, 1983. 164.

29. A szerkesztőbizottság tagjai voltak még: Csáji Bertalan, Csomár Zoltán, Sörös Béla, Vargha Sándor.

30. Fónod Zoltán (főszerk.): *A cseh/szlovákiai magyar irodalom lexikona 1918–2004*. Madách-Posonium, 2004. 37.

31. Szalatnay Rezső: *Van menekvés*. Slovenská Grafia, Bratislava, 1932. 194.

32. Galo Vilmos: „Jézus Krisztus együgyű szolgálója”: Tóth Kálmán református lelkész élete és munkássága (1904-1956). In: Makkai Béla (szerk.) *A Felvidék krónikása: tanulmányok a 70 éves Popély Gyula tiszteletére*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, 2015. 217.

33. Popély Gyula: A Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság megalakulása (folytatás). In: *Irodalmi Szemle*, 1970/1. 241.

34. Uo., 74–75.

Narancsik is alelnöke volt a *Magyar Munkaközösség* néven ismertté vált egyetemi ifjúsági mozgalomnak.³⁵

A Pozsonyban 1936. január 19-én alakult Csehszlovákiai Magyar Kisebbségi Társaság (CSMKT) tudományos egyesületnek alapító választmányi tagja volt Narancsik ugyancsak Duka Zólyomi Norbert, ifj. Hornyánszky István és Krammer Jenő mellett.³⁶ Majd – Kárpátaljára költözve – a vidék közéletében is vállalt megbízatásokat: a Felvidéki Egyesült Magyar Párt művelődési szakosztályának alelnöke lett. A következő 1937. évben pedig szerkesztőbizottsági tagja lett az Összefogás nevű református társadalmi lapnak.³⁷

Már igen fiatalon vállalt nyilvános előadásokat, mint például 26 évesen részt vett a Szlovenszkói Református Egyház 5. református diákkonferenciáján Rozsnyón,³⁸ amelyet számos hasonló meghívás és előadás követett Szlovenszkóban és Ruszinszkóban egyaránt: Nagykálnán, Kamocsán, Csapon, Tornagörgön, Debrecenben. Állandó előadója lett az ún. *Széchenyi-körnek*, amely a prágai, brünni és pozsonyi főiskolások civil szervezete volt, s ismeretterjesztő előadásokat tartott számos kérdés körében.

Első jelentős publicisztikai írása a Kosztolányi Dezső által *Az írástudatlanok árulása. (Különvélemény Ady Endréről)* című, *A Toll* 1929 júliusi számában elindult irodalmi vitához történő hozzászólása volt,³⁹ melyet még a 2000 után kiadott Adyról szóló bibliográfiai is számon tart a mai napig.⁴⁰ 1934-től állandó szerzője lett a *Magyar írás* nevű kiadványnak,⁴¹ olyan nevekkel publikált együtt, mint Féja Géza, Palotai Boris, Somlyó Zoltán, Tamás Mihály, Tamási Áron és Tersánszky J. Jenő.⁴² Az 1937-ben fent említett folyóirat januári számában megjelent *Magyarság és Európa* című munkáját Németh László is ismertette a *Korunk Szava* kiadványban.⁴³ Ugyancsak a Magyar Írásban látott napvilágot *A Harmadik birodalom és a humanizmus* c. írása, mely – Filep

35. Fónod i.m.: 266.

36. Uo., 69.

37. Az Összefogás 1937. május 15-től december 25-ig kéthetente megjelenő református társadalmi lap volt. Rimaszombatban adta ki Sörös Béla, főszerkesztőként Varga Imre rimaszombati református lelkész jegyezte. A szerkesztőbizottság tagjai is tekintélyes személyiségek voltak: Agyagássy Sándor, Csáji Pál, Narancsik Imre és Szilassy Béla. A lapot „a Református Összefogás mint az Egyetemes Református Egyház hivatalos szerve” adta ki. Ezt a mozgalmat még 1935-ben indította Szilassy Béla és Sörös Béla a református magyarság közéleti súlyának növelése érdekében, l.: Fónod i.m. 322.

38. S.n.: Magyar élet idegenben, *Budapesti Hírlap*, 50(1930/134), 1930. június 15., 26.

39. Narancsik I(mre): Az Ady-problémához. In: *Baráti Szó*, 1929. dec. 1. évf. 4. sz. 38–39.

40. Veres András: Kosztolányi Ady-komplexuma, Balassi Kiadó, Budapest, 2012. 364.

41. MAGYAR ÍRÁS – Irodalom, művészet, kritika. (Irodalmi, művészeti, kritikai, társadalmi folyóirat és figyelő.) Kiadta a Szlovenszkói Kazinczy Könyv- és Lapkiadó Szövetkezet.

42. Lakatos Éva: *Magyar irodalmi folyóiratok. Ma Este–Magyar Szemle. A Petőfi Irodalmi Múzeum Bibliográfiai Füzetei*, A. sorozat 11–13. Budapest, 1978. 1062.

43. Hartyányi István, Kovács Zoltán (összeáll.): Németh László bibliográfia. PIM, Budapest, 1992. 19.

Tamás Gusztáv megállapítása szerint – híven tükrözte az olaszországi és a németországi történések iránti pozitív nyíltságot és kritikai magatartást is, amely a szlovenszkói magyar közéletben és publicisztikában megjelent⁴⁴. A *Magyarok Csehszlovákiában 1918–1938* című tanulmánygyűjtemény⁴⁵ 23 tanulmány írója között is ott találjuk Narancsik Imre nevét.⁴⁶

Közéleti szerepvállalása a Magyar Királysághoz történt visszatérés után

Az 1938 őszen lezajlott első bécsi döntést követően Narancsik tagja lett a Bereg és Ugocsa KEE⁴⁷ Vármegyék Törvényhatósági Bizottságának. Miután egész Kárpátalja visszakerült a Magyar Királysághoz, az értelmiség nevében Gömör János 1939. április 1–2-án összehívta az egykori szlovenszkói és ruszinszkói magyar írókat a budapesti Pilvax kávéházban. A résztvevők között – Gömör mellett – ott volt Narancsik Imre, Berecz Kálmán, Bolya Lajos, Vájlók Sándor és Pfeiffer Miklós. A résztvevők itt egy tíz pontból álló határozatot állítottak össze, melynek programjához – Narancsik mellett – Berecz Kálmán, Vájlók Sándor és Bolya, illetve Pfeiffer Miklós kanonok írásban nyújtotta be javaslatait.⁴⁸ Bajcsi Ildikó szerint a Pilvaxban gyülekező *felvidéki írók és kultúrunkások* értelmiségi köre a totalitarizmus felé hajló Imrédy-féle irányvonaltól elhatárolódtak.⁴⁹ Úgy tartják, akkor e programnak igen csekély rezonanciája volt, ennek ellenére – ahogyan azt Szeghy-Gayer Veronika megfogalmazta – figyelemre méltó összefogásnak kell tekinteni, mivel itt az értelmiség a kisebbségi időszakban kiépített intézmények továbbműködtetésének igényével lépett fel.⁵⁰

Ennek ellenére – vagy pont épp ezért – az 1939. június 10-én, Budapesten az Egyesült Magyar Párt megalakult kultúrszakosztályának névsorában is olyan nevek között szerepelt Narancsik neve, mint Jankovich Marcell, Pfeiffer Miklós, Gömör János, Korláth Endre főispán vagy Simon Menyhért. Felszólalásában a visszacsatolt Felvidék, különösen Kárpátalja kulturális, szociális társadalmi problémáit vázolta.⁵¹

44. Filep Tamás Gusztáv: *A humanista voksa. Írások a csehszlovákiai magyar kisebbség történetének köréből 1918–1945*. Kalligram Kiadó, Pozsony, 2007, 168.

45. A tanulmánygyűjtemény *Az Ország Újja* könyvnapkiadásaként jelent meg 1938 júniusában, melyet Borsody István szerkesztett.

46. Hartyányi-Kovács i.m. 248.

47. Közigazgatásilag egyelőre egyesített (k.e.e.) vármegye. A Bereg és Ugocsa KEE. vármegye 1938-ban jött létre, amikor ennek a két vármegyének jelentős területei ismét magyar fennhatóság alá kerültek.

48. Filep Tamás: i.m. 217.

49. Bajcsi Ildikó: *Nemzetlenség és őrségváltás. A komáromi és környékbeli zsidóság jogfosztása 1938–1944*. Múlt és Jövő Kiadó, Budapest, 2023. 52.

50. Erről bővebben lásd: Szeghy-Gayer Veronika: *Felvidékből Szlovénzók. Magyar értelmiségi útkeresések Eperjesen és Kassán a két világháború között*. Kalligram Kiadó, Pozsony, 2016. 222.

51. S.n.: Megalakult az Egyesült Magyar párt kultúrszakosztálya. In: *Felvidéki Magyar Hirlap*, 1939, 2. évf. 131. sz. 1939. június 11., 9.

1940-ben tagja lett a Magyar Társadalomtudományi Társulatnak,⁵² valamint neve bekerült a Felvidéki mártírok és hősök aranykönyvébe.⁵³

Amikor 1941-ben a Keresztyén Ifjúsági Egyesület (KIE) elindított Kárpátalján a Népfőiskolai mozgalmat, Narancsik a *kárpátaljai tagozat* alapítói között volt, egyben aktív munkása is maradt. Sőt, 1942 márciusában a KIE Beregszászban fölállított népfőiskolájának első záróvizsgáján vizsgáztatóként volt jelen, nemzetnevelésből és egészségtanból értékelte a hallgatók teljesítményét.⁵⁴ Folyamatosan és szívesen vállalt előadásokat más népfőiskolai eseményeken is,⁵⁵ vagy akár a beregszászi gimnázium által szervezett előadássorozaton, mely *szülők iskolája* címszó alatt futott.⁵⁶ Egyik közéleti vállalása vonta maga után a következőt: 1941-ben már az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga északkelet-magyarországi fiókjának főtítkára volt, aki egyházi és fajbiológiai szempontból ismertette a 1941. évi XV. t.-c.-t.⁵⁷

Az 1942 decemberében lezajlott Beregi egyházmegyei választásokon Narancsik Imre nagymuzsalyi lelkész lelkészi jegyzővé választották.⁵⁸ Ugyancsak aktív tagja lehetett az Északkeletmagyarországi Magyar Kultúregyesületnek, mivel 1943 márciusában – mikor az ÉMKE központját Ungvárról áthelyezték Beregszászba – a tisztújító közgyűlésen beválasztották az egyesület központi vezetőségébe.⁵⁹ Közben folyamatosan publikált a *Protestáns Szemle*, a *Theológiai Szemle* nevű folyóiratokban és a *Kárpáti Magyar Gazda* napilapban. Előbbiekben tudományos és teológiai, utóbbiban népművelő és gádzálkodási témakörben.

52. S.n.: A Társulat élete. In: *Társadalomtudomány*, 1941, 21. évfolyam, 3. sz. 367.

53. Kemény Gábor: Északi magyar szellem. In: *Felvidéki mártírok és hősök aranykönyve. Felvidéki irodalmi emlékkönyv*. MEFHOSZ, Budapest, 1940. 399.

54. S.n.: Nagy sikerrel zárult az első beregszászi népfőiskola. In: *Kárpáti Híradó*, 1942. 19. évf. 53. sz. 1942. március 6. 5. A vizsgabizottság tagjai voltak még: Péchy Szabolcs Bereg megyei főispán, Fekésházy Zoltán alispán, Bary Gyula református esperes, gróf Teleki László KIE-szövetségi elnök, Hubay Kálmán Beregszász polgármestere.

55. Cs.K.: Népfőiskolái tanfolyam záróünnepélye Mosonrónaőfn. In: *Dunántúli Protestáns Lap*, 1944. 55. évf. 1. sz. 1944. január 4., 4.

56. S.n.: Beregi hírek. Szülők iskolája Beregszászon. In: *Kárpáti Híradó*, 1944. 21. évf. 35. sz. 1944. febr. 13., 1.

57. Porcsalmy János: Vita a zsidó-magyar házassági tilalomról a Beregvármegyei Kaszinóban. In: *Kárpáti Híradó* 1941. 18. évf. 1941. szeptember 25., 4.; S.n.: Kialakulóban a Keresztény nemzeti liga északkelet magyarországi egységfrontja. A beregszászi értekezlet és közgyűlés munkája. In: *Kárpáti Híradó*, 1942. 19. évf. 70. sz. 1942. március 27. 4.

58. S.n.: A beregi ref. egyházmegye. In: *Az Óslakó*, 1942. 5. évf. 49. sz. 1942. december 13., 3.

59. S.n.: Az ÉMKE központját Ungvárról elvitték Beregszászba. In: *Kárpáti Híradó*, 1943. 20. évf. 53. sz. 1943. március 6., 2.

Krüzseley József genfi magyar református lelkész⁶⁰ 1964-ben egy visszaemlékezési szövegében írt egy Narancsikkal történt beszélgetéséről, amelyet nyáron folytatott a lelkéssel Nagymuzsalyban. A szövegben pontos évet ugyan nem jelzett a szerző, de azt írta, „háború alatt történt [...] negyven esztendő lehetett akkor [Narancsik]”, tehát a 1944. évről lehetett szó: „Kisétáltunk a hosszú falusi úton a zsidótemető felé. [...] Csendesesen beszélgetve mentünk együtt. [...] Katonai járművek mentek a frontra. Túl a Kárpátokon ágyúztak, s ezt tompa lökődéssel a talpunknak adta tudtul a föld. Hirtelen rá gondoltam: mi lesz, ha Kárpátaljára bejönnek az oroszok. Tűnődve kimondtam a sejtést.

- Én itt maradok – hangzott tompán a vendéglátó barát szava.
- S ha az oroszoknak nem lesz papokra szüksége? – faggattam tovább vak sejtéssel a sorsot.
- Akkor leteszem a palástot, de a népemmel maradok – hangzott újra a válasz.”⁶¹

Szovjet letartóztatása és mártírhalála

1944 októberében – amikor a szovjet Vörös Hadsereg Kárpátalját történt megszállása után folyamatban volt a helyi magyar és német férfi lakosság deportálása – a lelkészeket akkor demonstratívan nem vitték el. Azonban a régióban aktív tevékenységet folytató református lelkészeket *szovjetellenes tevékenység* címén 1946-tól elkezdték őrizetbe venni. A Narancsik Imre elleni letartóztatási parancsot már 1946. november 21-én kiállította Kovály hadnagy.⁶² A letartóztatásra az engedélyt november 27-én Akszjenov alezredes írta alá,⁶³ s így másnap, 28-án tartóztatták le. A tanulmányban már említett Pataky Ferenc visszaemlékezésében a letartóztatásról ezt nyilatkozta: „Egyszer, 1946 végén a nagynéném férjével ment [Narancsik – SZNI] szekérral Váriba a malomba. Ahogy jöttek hazafele, lehúzták a szekérről és elvitték Ungvárra.”⁶⁴ A tiszteletest az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársasága (USZSZK) Btk. 54-4., 54-10. tc. 1. bek. foglaltak szerint *szovjetellenes tevékenységgel* vádolták meg,⁶⁵ melyet 1941 és 1944 ősze között hajtott végre. Az az anakronizmus, miszerint a jelzett években a terület, ahol Narancsik élt, nem volt a Szovjetunió fennhatósága alatt, az eljárást végzőket nem zavarta.

60. Krüzseley József Visken (egykori Máramaros v.m., ma Kárpátalja) született, Prágában és Budapesten járt jogi egyetemre, 1946-ban elhagyta Magyarországot. A Genfi Egyetemen végzett teológiát. 1957-ben lett a Svájci Református Egyházak Segélyszervezete támogatásával református lelkész, Francia Svájc és Bern Kanton területén (Genf, Lausanne, Bern) látta el 30 éven keresztül a magyar nyelvű lelképásztori szolgálatot. l.: A Genfi Magyar Protestáns Gyülekezet honlapja (elérhető: <https://genfi-protestans.com/tortenet/>) és Nyugati Hírlevél, független elektronikus újság, (elérhető: <https://epa.oszk.hu/00000/00014/00074/>)
61. Dr. Krüzseley, i.m. 117.

62. Kovály az Állambiztonsági Hivatal Beregszászi Körzeti Hivatalának vezető operatív megbízottja volt.

63. Akszjenov az Állambiztonsági Hivatal Kárpátontúli Területi Főosztályának alezredese volt.
64. Badó, i.m. 8.

65. Архів Управління Служби Безпеки України в Закарпатській області (Архив Управління Служби Безпеки України в Закарпатській області, АУСБУ ЗО), Fond P-2258, Op. 1, Od. zb. 3292. D. 1063.

Az ellene történt vádemelésben tételesen ezek a pontok szerepeltek:

- a Magyar Gazda körzeti fasiszta újság szerkesztője volt;
- 1941 során és a Vörös Hadsereg egységeinek megérkezéséig rendszeresen aktív szovjetellenes agitációra használta az újságot;
- sok szovjetellenes tartalmú cikk szerzője volt;
- személyesen szólította fel a magyar lakosságot a Vörös Hadsereg elleni fegyveres harcra;
- dicsérte a *fasiszta* Németország politikai berendezkedését;
- a magyar büntető hatóságnak elárulta a kommunista párttal szimpatizáló személyeket.⁶⁶

Ungváron három hónapig – 1946. november 28. és 1947. február 10. között – tartották vizsgálati fogságban a KGB börtönében, ahol súlyos bántalmazást élt meg vattatás közben. Erről Zimány József lelkész írt későbbi visszaemlékezésében: „Az ungvári KGB börtönben volt egy nagyon kedves, félig ruszin, félig magyar őr, akit Bodárnak hívtak. [...] Azt mondta nekem: »Tiszteletes úr, jó magának, maga beléphet ebbe a cellába, ha hívják, kiléphet, de ebben a cellában volt ön előtt Narancsik Imre lelkipásztor, nagymuzsaji lelkész, akinek a kezét hátra kellett kötnöm, kinyitni az ajtót, és hátulról megrúgni, hogy arccal a földre essen. Nem tudta magát védeni az arca eséstől. Meg kellett tennem, mert parancs volt rá. Olyan rettenetes volt, hogy ilyet kellett tennem.«⁶⁷ Zimányi visszaemlékezésében van még egy részlet, ami Narancsik Imréről szól: „Ez a lelkipásztor maga szerkesztett egy lapot, amelyben voltak politikai cikkek is. Olyanokat írt a lapjában, hogy „*magyar honvédek, térdig gázoljatok a vörösök vérében, tapossátok az ateistákat bele a vérbe*”, és a nevét is aláírta. Amikor az oroszok bejöttek, a Jehova tanúi kaptak rajta, ezeket a lapokat összegyűjtötték és bevitték a KGB-re. Hangoztatták, hogy gyűlölik a politikai rendszereket, de azért kiszolgáltattak neki embereket. Bevitték Narancsikot és kihallgatták, de először azzal tudta magát megvédeni, hogy igazolni tudta, hogy a lap megjelenésekor szabadságon volt, és csak aláírták a nevét. Később azonban olyan időből való újságcikkek is előkerültek, amikor már nem volt szabadságon, és nem védekezhetett ezzel. Ezek kommunizmus elleni gyűlölettel megírt cikkek voltak.”⁶⁸ Ebben a szövegben ugyan az a tény ismétlődik, mint ami a Narancsik által benyújtott fellebbezésben, vagyis hogy a Jehova tanúi lehettek a tiszteletes feljelentői. Érdekes egybeesés, hogy ezekkel a feljelentőkkel (akiket a bírósági iratokban kommunistáknak neveztek) már 1945 decemberében kihallgatási jegyzőkönyvet vettek fel az Állambiztonsági Hivatal beregszászi körzeti irodájában, melyeket 1947-ben a Narancsik Imre elleni eljárásban felhasználtak, mivel csatolták a bírósági iratokhoz.⁶⁹

66. Uo.

67. Zimányi József: *Tűzszlopoddal jéghegyek között. Zimányi József életútja*. Kiadja: Zimányiné Piros Erzsébet, 2023. 72. Elérhető: <https://www.zimanyi.hu/download/TuzszlopoddalJeghegyekKozott-ZimanyiJozsef.pdf>

68. Uo.

69. AUSBU ZO, Fond P-2258, op. 1, od. zb. 3292. d. 1063. ark. 35–40.

Az ítéletet 1947. február 27-én mondták ki felette: az USZSZK Btk. 54-4. tc. rendelkezése alapján 8 év szabadságvesztésre ítélték javító-munkatárborban történő letöltéssel, halmozati büntetésként a Btk. 29. tc. *a, b, c* pontjainak alapján még 5 év jogfosztásra és a személyes vagyonának elkobzására ítélték. Ezen bírósági perről is találunk visszaemlékezési részt a Pataky Ferencel készült interjúban: „Amikor ítélték, a presbitériumból többen is elmentek Ungvárra, hogy bizonyítsák az ártatlanságát, ott volt többek között az apám, meg Szatmári János, Beregszászi János és Sztreha Mihály. Határozottan léptek fel a védelmében, de ott általa írt újságcikkekre hivatkozva mégiscsak elítélték.”⁷⁰ A visszaemlékező által említettek – a tiszteletes mellett vallomást tevők – közül a bírósági eljárás anyagiban ezek a nevek szerepelnek: Elek Gizella, Pataki Ferenc, Lengyel János, Sztreha Mihály.⁷¹ A büntetésének kezdetét 1946. november 28-ában jelölték meg, s az ítélet – öt napon belül – megfellebbezhető volt az USZSZK Legfelsőbb Bíróságán. A perirat anyagai között fennmaradt az 1947. március 3-i keltezésű fellebbezés szövege, ami alatt ugyan ott van egy Boreckij nevű ügyvéd aláírása, de a szöveg stilisztikája inkább Narancsik szóhasználatára hasonlít. A fellebbezésben tételesen cáfolta az ellene felhozott vádakait:

- az ügyben említett lap egy körzeti, kis példányszámban megjelent újság volt és a neve szerint is gazdasággal foglalkozott, nem politikával;
- nem volt szerkesztője az említett lapnak, csak 3 hónapig helyettese, és nem volt állandó szerkesztője tag sem;
- az eljárás során csak egyetlen cikket tudtak felmutatni, ahol az ő neve szerepelt szerzőként, a Horthy születésnapjáról szóló MTI hír alatt;
- a periratban említett személyek – Varga G., Kovács G. és Tar Zs. – nem kommunisták, hanem Jehova-tanúi voltak az említett időben;
- nem végzett szovjetellenes tevékenységet, sőt, ő bírta maradásra a falu népét, ne meneküljön el a Vörös Hadsereg elől;
- Szovjetellenesnek minősülő irodalma nem volt, hacsak nem Mussolini: *Beszélgések Brúnó fiammal* c. könyvét veszik annak, de Lenin művei is ott voltak a könyvtárában, amiről nem szóltak az eljárás során.⁷²

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága 1947. március 21-én elutasította Narancsik fellebbezést. Ezt követően (1947. március vége felé) rossz egészségügyi állapotban került az Irkutszki területen található tajseti 7. számú munkatáborba, majd onnan Irkutszkba. Menczer Gusztáv – akkor 3. éves – budapesti orvostanhallgatóként került szovjet fogságba, és őt is éppen az említett tajseti 7. számú táborba irányították. Miután kiderült róla, hogy orvos (szovjet körülmények között a letanult 2,5 év már orvossá avanszálta), a munkatábor kórházába került. Tajsetből aztán őt is áthelyezték egy szállítmány rabbal – köztük Narancsik Imrével együtt – az Bajkál-Amur-vasútvonal építésére Irkutszkba. A *Gulág rabtelepei* c. könyvében ezt írta erről: „Amikor a kijelölt rabtelephez érkeztünk és a rabokat átvették, a szállítmányt kísérők parancsnoka közölte, hogy éjjelre maradjak ott, a következő nap jönnek értem, [...] aztán

70. Badó, i.m. 8.

71. AUSBU ZO, Fond P-2258, op. 1, od. zb. 3292. d. 1063.

72. Fellebbezési kérelem, uo.

elvittek egy kórháznak nevezett, három betegosztályú barakkból, konyhából és egy félreeső kis házikóból álló területre. [...] A hozzánk tartozó ellátási terület, gondolom, olyan franciaországnyi lehetett. Szűnyog meg annyi, mint a tenger. Az egyik új házban lakott a személyzet. Az orvosok, a két felcser külön szobában, mindenkinek volt egy priccse. Mindenesnek – javaslatomra – Narancsik Imrét, a kárpátaljai Muzsaly református lelkészét vettük oda. Ezzel kezddhettem meg a rab honfitársak támogatását. Mivel mindenki más „munkaidőben”, ügyelethen dolgozott, így a kosztot Imre bátyám hozta mindegyikünknek a konyháról. A maradék ételen vagy 15 kilót szedett fel”.⁷³

Teremtője Narancsik Imrét 1948 áprilisában vette magához, hazájától nagyon távol, a szibériai Irkutszkban. Halálát nem a börtönben elszenvedett bántalmazás, vagy a megerőltető munka, hanem – Menczer Gusztáv megállapítása szerint – dystrophia (táplálkozási rendellenesség) okozta.⁷⁴

A Nagymuzsalyban otthonmaradt családjáról Pataky Ferenc visszaemlékezésében ezt közölte: „A tiszteletes asszonyt két kislányával együtt kitették a parókiáról, helyükre egy orosz katonatiszt költözött be a feleségével és a fiával. Egy szekér könyvet hozott el onnan az apám, itt a hátsó szobában válogattak belőle lelkészek és orvosok később. Sok orvosi könyv is volt közöttük, az a kevés, amit adtak az értékes könyvekért, az is fontos volt számukra (Narancsik családjának – SZNI), élni kellett valamiből. A tiszteletes asszonynak előbb az iskolaigazgató adott egy szoba-konyhás házat, hisz eleinte tanított még az iskolában. Egy idő után onnan is ki kellett költözzenek, egy család fogadta be őket itt a főutcán, onnan kerültek később Nagyszőlősrre, végül pedig egy rokon lelkészcsalád segítségével áttelepültek Magyarországra.”⁷⁵

Emlékezete

Bár Narancsik Imre nem Kárpátalja szülőtte volt, Nagymuzsalyban mégis a mai napig elevenen él a tiszteletes emléke. A fent többször említett Pataky Ferenc elbeszélésében találtunk a legtöbb valós elemet, amelyet más források is megerősítettek. Bereczky Zoltán szintén nagymuzsalyi lakos 1944-ben tízéves volt, s 2009-ben így emlékezett vissza a tiszteletes elhurcolására: „1944. október 24-én ellenállás nélkül vonultak be az orosz katonák Muzsalyba. Narancsik Imre és az én apám, Bereczky György fogadta őket. Egy puskalövés nélkül megszállták a falut. Na, megúsztuk a háborút, mondták, de tévedtek. Nem sokkal később Nagymuzsalyból a magyar férfiakat, közöttük az apámat és az öccsét, dr. Bereczky Gusztáv ügyvédet háromnapos munkára vitték, összesen 132 muzsalyi magyar férfi halt meg Belorusziában a boriszovi lágerben. Narancsik Imre itthon maradt még egy ideig, de aztán őt is elvitték. A családját kitették a parókiáról, ahová beköltözött egy Popov nevű határőr alezredes. A tiszteletes úr Muzsalyból is rendszeresen járt vizsgáztatni a teológiára, több nyelven levelezett, újságot szerkesztett, kiváló kapcsolatokkal rendelkezett. De

73. Menczer Gusztáv: *A Gulág rabtelepei. A bolsevizmus népiirtásának színtere*. Századvég Kiadó, Budapest, 2016. 31.

74. Balogh Sándor: *Sorsüldözöttek*. Ungvár–Budapest, Galéria Kiadó, 1992, 27–28.

75. Badó i.m. 8.

ha kellett, felvette a permetezőgépet, gyalog ment ki a Várnahegyre és saját maga bepermetezte az egyház szőlőjét, kapált, két tehene volt, angóranyulakat tartott. Ezt ma már nehezen tudnám elképzelni egy református lelkészről. Mindenki felnézett rá, megvult a becsülete.”⁷⁶

A legemberibben talán Ortutay Elemér görögkatolikus lelkész, teológia tanár foglalta össze személyiségét egyik visszaemlékezésében: „Vaslogikája, meggyőző ékeszszólása, izzó, tiszta magyar öntudata, lényegéből sugárzó papi hivatástudata reám is nagy hatással volt. Túlzás nélkül állíthatom, hogy öntudatos magyar mivoltomat, emberi és papi hivatástudatomat sokban Narancsik Imrének köszönhetem. Akármilyen furcsának tűnhet sokak szemében, hogy egy református pap szavai és életvitele döntő befolyással voltak egy görög katolikus teológus életére, de ez tény. Nagy tisztelettel és hálával gondolok Narancsik Imre személyére”.⁷⁷

A többször idézett Pataky Ferenc a tiszteletes rehabilitációjáról is valós tényeket mondott el: „A kilencvenes évek elején kaptunk egy orosz nyelvű levelet, amelyben azt tudatta velünk a hatóság, hogy rehabilitálták a tiszteletes urat. Akkor azt mi közösen lefordítottuk és tudattuk a gyülekezettel, majd a templom falán márványtáblát avattunk Narancsik Imre mártír lelkészünk emlékére. Itt volt az avató ünnepségen a két lánya és az özvegye is. A tiszteletes asszony azt kérte, hogy ha visszakapjuk a református parókiát, akkor okvetlenül hívjuk meg Muzsalyba. Sajnos, akkorra már meghalt.”⁷⁸

A fenti visszaemlékezésben említett *kilencvenes évek eleje* 1991 tavasza volt, mivel a tiszteletes rehabilitációjáról szóló határozatának kiállítás dátuma 1991. február 28. A kérdés, hogy miért az akkori muzsalyi református lelkésznek küldték ki a rehabilitációról szóló értesítést, a válasz a határozat utolsó bekezdésében olvasható: „Az ügyiratban Narancsik és rokonai lakhelyéről adatok nincsenek. Az ügy vizsgálatának eredményeiről értesíteni kell a Beregszászi járás Muzsaly falu lelkészét, Sztreha Mihályt”.⁷⁹ Az emléktábla 1993-ban került fel a református templom előcsarnokának falára, a gyülekezeti házban pedig 2009. december 4-én felavatták a róla elnevezett könyvtárat.⁸⁰ 2015. november 27-én – a nagymuzsalyi Narancsik Imre Könyvtárban – 11 taggal megalakult a Narancsik Imre Kutatói Műhely, amely (a tudós lelképásztor szellemiségét tartva szem előtt) arra vállalkozott, hogy a kárpátaljai reformátusok múltját hiteles források alapján tárja fel.⁸¹ E műhelynek tagja jelen sorok írója is. Soli Deo Gloria.

76. Uo.

77. ORTUTAY Elemér: „...*holnap is felkel a nap*”. *Emékeim*. Ungvár–Budapest, Intermix Kiadó, 1993, 51–52.

78. Badó i.m. 8.

79. Határozat Narancsik Imre rehabilitációjáról, idézi: Fodor, i.m. 117.

80. Fischer Zsolt: Könyvtárvatás Nagymuzsalyban, *Kárpátalja*, 9(2009/465), 2009. december 11. elérhető: <https://karpataljalap.net/2009/12/11/konyvtaravatas-nagymuzsalyban>

81. Badó Zsolt: Megalakult a Narancsik Imre Kutatói Műhely. A Kárpátaljai Református Egyház történetének szakszerű kutatásáért, *Kárpátalja*, 15(2015/777), 2015. december 2. elérhető: <https://karpataljalap.net/2015/12/02/megalakult-narancsik-imre-kutato-i-muhely>

Összegzőképpen megállapítható, hogy Narancsik Imre kiemelkedő tehetséggel megáldott ember lehetett, akinek szellemi képességeit már egyetemi évei alatt felismerték oktatói, egyházának vezetői. A teológia végeztével többnyire Pozsonyban és környékén hittant oktatott, mely munka ugyan nem a végzett teológusok (még ha segédlelkészi beosztásban is voltak) elsődleges vágya volt. Ennek ellenére Narancsik ebben a beosztásban is teljes erőbedobással és lelkiismeretesen végezte feladatait a maga sajátos erudíciójával. Talán ez is kellett ahhoz, hogy püspöki titkárként Lévára kerüljön, ahol rátaláltak a nagymuzsalyi presbiterek, s prédikációjának végeztével meghívták falujukba lelkésznek. Igaz, a Lévára látogató nagymuzsalyiak azt akkor még nem tudták, hogy Narancsik pont egy kárpátaljai leányba volt szerelmes. Ennek az információnak tudtával már nem is olyan csodaszámba menő dolog volt, hogy elfogadta a kárpátaljai hívek meghívását, ugyanis így rendes lelkészi tisztségbe került, egyben közelebb leendő feleségéhez, Tusa Gabriellához. Lakhelyváltogatása azonban szinte semmilyen hatással nem volt addig végzett tevékenységeire: lelkészi hivatását Nagymuzsalyban is lelkesen és nagy hévvel végezte, 1938-ig visszajárt tanítani a teológiára, s folytatta addigi közirói tevékenységét is, egyedül lapszerkesztői munkájával hagyott fel. Szociológiai és tudománytörténeti tevékenységét is ugyan-csak folytatta.⁸²

Narancsik Imre nem menekült el szovjet csapatok bevonulása előtt, nem hagyta el hívet, hanem végezte tovább lelkészi teendőit. A vidék új gazdáit ellen 1944-et követően nem vétett semmit, ám hitét, gondolatait, tetteit nem tagadta meg. E következetes életfelfogása is közrejátszott meghurcoltatásához, végül mártírhalálához. Alakja és tevékenysége azonban a vidék lakosainak emlékezetébe bevésődött.

82. Narancsik Imre publikációinak listáját lásd: Szamborovszkyné Nagy, i.m. végén.

Selye János Egyetem
Református Teológiai Kar

**Hitvalló egyház magyar mártírjai III.
Maďarskí mučenící Vyznávájúcej cirkvi III.**

Szerkesztő / Redaktor:

PaedDr. Petheő Attila, PhD.,
SZTE JGYPK Szakképzési, Felnőttképzési és Tudásmenedzsment Intézet főiskolai
docense; Selye János Egyetem Református Teológiai Kar Történeti Tudományok
Tanszékének tudományos munkatársa

Mgr. Tömösközi Ferenc, PhD.,
a Selye János Egyetem Református Teológiai Kara Történeti Tudományok
Tanszékének oktatója

Szakmai lektor / Odborný lektor:

Prof. Kolumbán Vilmos József,
Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet, Egyháztörténeti Tanszék
Pető Bálint, PhD.,
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar,
Mozgóképkultúra Tanszék

Kiadó / Vydavateľ: Selye János Egyetem / Univerzita J. Selyeho

Nyomda / Tlačiareň: DMC, s.r.o.

Nyomdai előkészítés / Tlačová príprava: Németh Péter

Nyomtatott példányszám / Počet výtlačkov: 110

Kiadás éve / Rok vydania: 2024

Első kiadás / Prvé vydanie

ISBN 978-80-8122-502-4

Liszt Intézet
Pozsony